Asiantuntijalausunto HE 113/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaalihuoltolain, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta.

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry (jatkossa VALLI ry) kiittää Sosiaali- ja terveysvaliokuntaa asiantuntijalausuntopyynnöstä HE 113/2025. VALLI ry on vuonna 1953 perustettu valtakunnallinen vanhusalan asiantuntijajärjestö, jolla on noin 60 jäsenyhteisöä eri puolella Suomea. Jäsenyhteisöillä on vanhuspalvelutuotantoa ja /tai kansalais- ja vapaaehtoistoimintaa. VALLI ry:ssä edistämme ikääntyvien ja vanhojen ihmisten oikeuksia, osallisuutta ja hyvinvointia valtakunnallisesti. Tuemme toiminnassamme ikääntyneiden moninaisuutta, teknologiavalmiuksia ja kansalaistoimintaa sekä kannustamme sukupolvien väliseen yhteistyöhön. Tuomme yhdessä jäsenyhteisöjemme kanssa kuuluviin vanhustyön ja vanhojen ihmisten äänen. Luomme ja ylläpidämme alan verkostoja.

VALLI ry kannattaa hallituksen esitystä 113/2025.

VALLI ry korosti aiemmassa lausunnossaan, että teknologian käyttöönotto sosiaali- ja terveyspalveluissa tulee ensisijaisesti perustua asiakkaiden ja asukkaiden tarpeisiin. Kiitämme, että nykyisessä esityksessä asiakasnäkökulmaa on entisestään vahvistettu ja talous- ja säästövaikutukset ovat myös selkeästi esitetty.

VALLI ry muistuttaa, että teknologian käyttöönotolla on myös hintansa. Aluksi kustannukset voivat nousta huomattavastikin (investoinnit, käyttöönoton perehdytykset ja koulutukset), ja todelliset teknologiasta aiheutuvat säästöt tulevat näkyviin vasta pidemmällä aikavälillä. VALLI ry toivoo, että teknologian käyttöönottoon ja henkilöstön riittävään osaamiseen ja jatkuvaan kouluttamiseen on luotava konkreettiset mahdollisuudet. Tätä varten voisi olla esimerkiksi valtakunnallinen koordinointi tai hanke.

Esityksessä korostetaan asiakkaan oikeutta tiedonsaantiin, ohjaukseen ja ymmärrykseen teknologian käytöstä. Esityksessä ei käy riittävän konkreettisesti ilmi, kuinka tämä toteutetaan käytännössä. Erityisesti itsenäisesti kotona asuvien ja kotihoidon asiakkaiden teknologian käyttöön ja osaamisen päivittämiseen tarvitaan elämänmittaisen oppimisen mallia. VALLI ry näkee myös, että palveluneuvonnan ja palvelutarpeen arvioinnin rooli korostuu tässä entisestään.

Esitys nostaa riittävästi esille asiakkaan mahdollisuuden käydä vuoropuhelua teknologian käytöstä palvelusuunnitelmaa tehdessä. VALLI ry kiittää, että esityksessä tietosuojan ja yksityisyyden suojan toteutuminen ja toteutumisen haasteet on tunnistettu ja ne ovat vahvasti esillä. Miten lakiuudistuksen myötä pystyttäisi luomaan sellaisia käytänteitä, etteivät ne kuitenkaan rajaisi teknologiakehitystä kokonaan pois? VALLI ry muistuttaa EU:n datasääntelyn vaikutuksista, ja tulossa olevasta sääntelystä ihmisen oikeudesta hänestä kertyvään dataan ja sen käyttöön.

Teknologian käytön vaikutus henkilöstömitoitukseen tulee pystyä arvioimaan joustavasti kiinteä pohjataso huomioiden, ja mitoituksen tulee perustua asiakkaiden toimintakykyyn. VALLI ry näkee positiivisena, että laki mahdollistaa esimerkiksi yöhoidossa käytettävän teknologian hoivan ja valvonnan tukena ja siitä saatavan kustannushyödyn.

Esityksessä mainitaan, että tulevaisuudessa uusien teknologioiden myötä teknologian vaikutusta henkilöstömitoitukseen pitäisi pystyä arvioimaan joustavasti ja ilman, että koko lakia pitää uudelleen avata. Esityksestä puuttuu kuitenkin konkreettinen mekanismi tai prosessi tälle. Pitää myös osata arvioida kotihoidossa, ketkä teknologioiden käytöstä tosiasiallisesti hyötyisivät.

VALLI ry painottaa, että pienten toimijoiden roolia ja mahdollisuuksia teknologian hankinnassa ja kehittämisessä pitää tukea, ja tähänkin tarvitaan konkreettinen mekanismi. Monitoimijamalli tulee turvata jatkossakin sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä.

VALLI ry pohtii edelleen teknologian vaikutuksia asiakasmaksuihin. On hyvä, että asiakasmaksulakiin ehdotetaan muutosta siten, että esimerkiksi turva-auttajapalvelu olisi mahdollista toteuttaa osana kotihoitoa. Miten lainsäädännöllä voisi edelleen varmistaa, etteivät esimerkiksi kotihoidon asiakasmaksut nouse erilaisten tukipalveluiden erillismaksujen takia asiakkaalle kestämättömälle tasolle? On tärkeää, ettei teknologian avulla tulla synnyttäneeksi uudenlaista hoivaköyhyyttä.

Teknologian käytön vaikutusten seuranta ja arviointi ei saa jäädä pelkän omavalvonnan varaan.
Seurantaa ja arviointia varten on luotava läpinäkyvä mekanismi, jolla mahdollistetaan tulosten hyödyntäminen sekä muiden toimijoiden että lainsäädännön tarpeisiin (esim. teknologiamitoituksen numeraalisen arvon säätäminen). VALLI ry muistuttaa, että asiakkailla tulisi olla myös mahdollisuus vaikuttaa hänen arkeensa vaikuttavan teknologian käyttöönottoon, mikäli se asiakkaan toimintakyvyn puitteissa mahdollista. Iäkkäiden mahdollisuuteen arvioida teknologian vaikutuksia tulisi olla selkeät rakenteet.

Helsingissä 5.11.2025

Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI ry

Hanna-Leena Ojalainen
Puheenjohtaja

Tom Kankkonen
Kehittämisjohtaja